

PAUL ELUARD ŞİİRİNİN DERİNLİKLERİ İNSANA VE YAŞAMA OLAN SONSUZ GÜVEN¹

Medine SİVRİ²

Öz: Gerçeküstücü Fransız şair Paul Eluard'ın şiir deneyiminin derinliklerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmamızda her şeyden önce, bu deneyimin tüm yalın söylemine karşın derin bir felsefi anlayışa dayandığını, bununla birlikte gerek çağın tarihsel koşullarından gerekse şairin özel yaşamından kaynaklanan nedenlerle kendine özgü bir yol izlediğini tematik yöntemle ortaya koymaya çalışacağız. Paul Eluard şiirinin bu iç kurgusunun derinliklerine inildikçe, belirli bir “kopuş” ve “süreklilik” bağlamında ilginç bir diyalektik temele dayandığını görürüz. Bu karşılıklı değişim, dönüşüm ve oluşum sürecinde varlık “çizgisel” değil “çevrimsel, döngüsel” bir gelişim izlemektedir. Ancak bu karşıtların birlikteliğinde, temelde Eluard'da asıl olan “Doğal akış” dediğimiz ve yaşamın ve varlığın, her türlü müdahale dışında esenlik, kendilik, doğallık ve uyum içinde akışını izlemesidir. Varlığın birliğinin temel kuralı olan bu ilk gerçeklik o halde her şeyden önce var olmanın tüm düzeylerini ortaya koyan felsefi daha doğrusu ontolojik bir şeydir. Oluşum dünyasında varlığın ilişki sorunsalı temelde işlenmesi gereken bir konudur onun şiirinde. Bu açıdan Eluard özellikle iletişim kanallarını sürekli açık tutmaktan yanadır zira bu her şeyin bir parçası ya da kısmı olan varlığın bütünlüğünün bir göstergesidir. Eluard'a göre, tutarlı bir bütünlük içerisinde yeniden kurma ya da yeniden inşa etme sürecinde varoluş daha doğrusu insan varlığı her tür oluşun tek ve sonsuz nedenidir. Bu anlamda Eluard insana sonsuz bir güven duyar. İnsan anlayışının kavrayabildiği ve yaratabildiği her şey aynı damardan beslenir ve insanın kanyla, bedeniyle ve kendisini çevreleyen dünyasıyla aynı özdekten gelir.

¹ Bu çalışma, Medine Sivri'nin Temmuz 1999 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladığı “La Rupture et La Continuité Dans La Poésie de Paul Eluard” (Paul Eluard'ın Şiirinde Kopuş ve Süreklilik) başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Fransızca metinlerin çevirileri bizzat yazarın kendisi tarafından yapılmıştır.

² Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü. medinesivri@gmail.com

M. Sivri, Paul Eluard Şiirinin Derinlikleri İnsana ve Yaşama Olan Sonsuz Güven

Anahtar Sözcükler: Paul Eluard, Varlık, Ontoloji, Doğal Akış, Gerçeküstücü Şiir.

Giriş

Fransız gerçeküstücü ve direniş şairi Paul Eluard (1895–1952), ilk şiirlerini 1926 yılında yayınlanan *Acının Başkenti (Capitale de la Douleur)* adlı şiir kitabında toplar. Ardından 1929 yılında *Aşk, Şiir (L'Amour, La Poésie)*, 1932'de *Peşin Yaşam (La Vie Immédiate)*, 1934'de *Halk Gülü (La Rose Publique)* ve 1936'da *Verimli Gözler (Les Yeux Fertiles)* adlı şiir kitaplarını yayımlar. Bu dönemde yayımladığı şiirlerinde gerçeküstücü tutumunu özellikle gerçek dünya ile düşsel dünya arasındaki sonsuz gidiş gelişlerle dile getirir. Daha sonra Eluard yalnızca öznel bir esinden beslenmekten vazgeçer ve daha nesnel bir esine doğru yol almaya başlar. Özellikle son şiir kitaplarında şairin ulusal direniş ve siyasal savaşlarla çok yakından ilgilendiği ve bunu görev edinme boyutunda işlediği görülür. Paul Eluard oldukça ileri görüşlü, devrimci bir şairdir ve arı, kendine has bir şiir sesi vardır. İlkel bir duyarlılığa yakın şiiri, doğayla, nesnelere, değerli bir varlıkla olan samimi duygularını dile getirir. İster aşkı, ister özgürlüğü, her neyi söylerse söylesin şiiri, sevimli ve cömert ruhunun derinliklerini, içten sevgisini ve tutkusunu ortaya koyar. Bunu çok yalın ama iyi harmanlanmış sözcüklerle umuma seslenerek yapar (Castex ve Surer, 1967, s. 74). Sait Maden'in 1976 yılında çevirdiği *Paul Eluard Şiirleri* adlı kitapta çevirmen şair hakkında tüm yaşamının önemli ayrıntılarının yer aldığı bir zamandizin yayımlar (Maden, 1976). Şair, yaşamı ve şiiri hakkında daha ayrıntılı bilgi bu kitaptan ya da Medine Sivri'nin 2008'de yayınladığı *Paul Eluard ve Nazım Hikmet'te Renklerin Dili Şiirde Renkler Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım* adlı yapıtından edinilebilir (Sivri, 2008).

Tıpkı Stephane Mallarmé gibi Paul Eluard'ın şiir yolculuğunda da sözcüklerin ayrıcalıklı bir önemi vardır. “Nasıl fırça ve boyalar ressamın, notalar müzisyenin vazgeçilmez temel malzemesi ise, sözcükler de şairin ve yazarın temel harcıdır. Şair, şiirinin hamurunu onlarla yoğurur. Dünyayı, insanı, kendini, canlıyı, cansızı, sevgiyi, nefreti, güzelliği, çirkinliği, duyarlılığı, duyarsızlığı, kısacası yaşama ve insana dair ne varsa hepsini sözcüklerle dile getirir (Sivri, 2008, s. 56). Eluard'ın da dediği gibi:

Sözcükler dünyayı anlatır, sözcükler insanı anlatır; insanın gördüğünü ve duyumsadığını, var olan her şeyi, var olmuş olan şeyi, ilk çağları, zamanın ve anın geçmişini, geleceğini, istenci, istem dışını, korkuyu, var olmayanı ve var olacak olanı istemeyi anlatır. Sözcükler yıkabilir de, sözcükler geleceği haber verirler, ardı ardına gelsin gelmesin, hiçbir şey onları yadsımaya yetmez. Özü yansıtmak için bize pek az sözcük gerek, ama onu gerçek kılmak için bütün sözcükleri kullanmak gerek (1997, s. 11).

Eluard'ın şiir deneyiminin derinliklerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmamızda her şeyden önce, bu deneyimin tüm yalın söylemine karşın derin bir felsefi anlayışa dayandığını, bununla birlikte gerek çağın tarihsel koşullarından gerekse şairin özel yaşamından kaynaklanan nedenlerle kendine özgü bir yol izlediğini ortaya koymaya çalışacağız. Paul Eluard şiirinin bu iç kurgusunun derinliklerine

inildikçe, belirli bir “kopuş” ve “süreklilik” bağlamında ilginç bir diyalektik temele dayandığını görürüz. Bu karşılıklı değişim, dönüşüm ve oluşum sürecinde varlık “çizgisel” değil “çevrimsel, döngüsel” bir gelişim izlemektedir. Ancak bu karşıtların birlikteliğinde, temelde Eluard’da asıl olan “Doğal akış” dediğimiz ve yaşamın ve varlığın, her türlü müdahale dışında esenlik, kendilik, doğallık ve uyum içinde akışını izlemesidir.

Şiirinin derinliklerinde yatan bu varlıksal (ontolojik) anlayışta, “Doğal akış”ın mutlak sürekliliği söz konusudur ve Heraklit öğretisinden ve diyalektik materyalist felsefeden beslenir. Yaşamı bir “Doğal akış” olarak gören ve her ne pahasına olursa olsun bu doğal çizgide devam etmesi gereğine inanan Eluard’ın evreninde varlığın her zaman sürekli bir akış içinde devingen olduğunu, bu çerçevede şairin insana ve yaşama sonsuz bir güven duyduğunu görürüz. Eluard’da “Doğal akış”ın kaynağı aşktır ve çarkları da aşkla döner. Onda Descartes’in “Düşünüyorum o halde varım” ilkesi “Seviyorum o halde varım”a dönüşür. Eluard’da hiçbir zaman tam karanlık değildir gece; her acının sonunda açık ve aydınlık bir pencere, doyum bekleyen cömert bir yürek, uzanmış bir el, bakışlarıyla var eden bir göz ve paylaşılmaya hazır bir yaşam vardır.

Eluard’da iyi-kötü, yaşam-ölüm, sınır-sınırsızlık, zaman-zamandırlık hep birbiriyle yarış ve çatışma halindedir. Özünde insanın yaşamının içinde var olan ve zaten zor olan yaşam koşullarını iyice çekilmez hale getiren dış çatışmalara karşı her zaman bir başkaldırı içerisinde olmuştur. Yaşama fırlatılıp atılmış ve ölüm tehdidi altında yaşamını sürdüren insan için, kısa da olsa yaşamı anlamlı hale getirmek ve sürekli değiştirmek, dönüştürmek en büyük düşüdüdür. Sürekli kendini aşma çabası içerisindeyken, insanlığın da hep bir adım öne gitmesi için uğraşmıştır. Ona göre evrenin ve insanın, insana dayattığı olumsuzlukları olumluya dönüştürmenin tek yolu, “insanın kendini aşması” ve “sürekli bir değişim-dönüşüm çabası” içerisinde olmasıdır.

Şair var olan dünyayı, o eski haliyle olan dünyayı kendi ölçülerine ve kendi bakış açılarına göre yeni baştan yaratır. Bu yeni evrenin kurallarını kendisi koyar. Bu evreni anlamlı kılmamanın ilk koşulu da ötekinin, yani sevgilinin varlığıdır. Bu sevgili hem kadın olabilir, hem vatan olabilir, hem ideoloji olabilir. Bunlar zaman zaman duruma göre yer değiştirebilirler ancak sonuçta önemli olan, bunların onun için her zaman çok büyük anlam ifade etmeleridir. Aslında şairin evrene ve canlıya bakış açısı biraz “vahdet-i vücut” anlayışına yakın gibidir. Her şey birbirinin varlık nedenidir, her şey her şeye dönüşebilir, her şey diğeriyle anlamlıdır. Hiçbir şey yok olmaz. Her tür düşünce insanın kendini ötekiyle var etmesiyle anlam kazanır. Öyleyse, her şeyin temelinde bir bakış olgusu söz konusudur. Bakmak, varolmanın temelidir, ondan önce hiçbir şey varolamaz. Her şey bir dinamizm olan “görme eylemi” ile şekillenir, renklenir ve varolur. Eluard’ın *Saatlerim* adlı şiiri bu anlayışa çok güzel bir örnektir: “İnsan oldum taş oldum/ İnsanda taş oldum taştan insan/ Havada kuş oldum kuştan gökboşluğu / Ayazda çiçek oldum güneşte ırmak/ Çiy tanesinde yakut...Kardeşçe yalnız kardeşçe özgür” (Eluard, 1993, s. 239). Şair, söz

M. Sivri, Paul Eluard Şiirinin Derinlikleri İnsana ve Yaşama Olan Sonsuz Güven

konusu şiirinde bu birbirine dönüşümü ve o sonsuz oluşu, doğal akışı ne güzel dile getirir (Sivri, 2008, ss. 127-128).

Varlığın bütünlüğünün, tekliğinin, biricikliğinin bu ilk gerçekliği o halde varoluşun tüm düzeylerindeki, varlığın evrim dünyasıyla ilişki sorununu öncelikle felsefi açıdan, daha doğrusu ontolojik açıdan ortaya koymasındır. Eluard özellikle bu açıdan iletişim imkânlarının sürdürülmesi noktasında, bütünün bir parçası ve bir kısmı olan varlığın birliğinin tezahürü noktasında oldukça kaygılı görünmektedir. Tutarlı bir birlik içerisinde bu yeniden kurma ve yeniden yapma sürecinde varlık veya daha kesin olarak insan varlığı tüm oluşun tek ve sonsuz nedenidir. Eluard ona sonsuz bir güven ve sevgi duyar:

İnsan anlayışının kavrayabildiği ve yaratabildiği her şey aynı damardan gelir, vücuduyla, teniyle, etiyle, kaniyle, etrafını çeviren dünyayla aynı özdektendir. Ne somut biçimler ne de soyut biçimler vardır. Yalnızca gören ile görülen arasındaki iletişim vardır; anlayış çabası, ifade etme çabası, ilişkinin bazen de belirtme çabası, yaratma çabası vardır. Görmek, anlamaktır, yargılamaktır, bozmak, özünü değiştirmektir, unutmak ya da unutulmaktır, var olmak ya da yok olmaktır (1968, ss. 517-517).

O halde bakış açılarının sürekli değişip dönüştüğü bu evrende, kelimenin tam anlamıyla ne plan program ne de mantıklı biçimler vardır; her şey bir tür bakış ve algılayış biçimine indirgenmiştir; her zaman görece olarak tutarsız ve nedensiz bu görünüş, her an insanın dünya ile değişmez ilişkisine duyarlı tek bir tutarlılığa bağlıdır. Böylece nesne ile onu gören göz ve “algılayan özne” ile “algılanan nesne” arasında kurulan bu karşılıklı bağımlılık değişmez bir önceliğin de habercisidir: olayların sonsuz akışında hiçbir şey imkânsız ve anlaşılmaz değildir, öyle ki orada en şaşırtıcı değişimler gerçekleşse bile:

Dünya öyle hafif ki

Hiç kendi yerinde değil (s. 188).

Dünya hafifler, madde buharlaşıp uçar, ağırlık yok olur; her şey istikrarını yitirir ama onda değişmiş başka bir şey bulur; bunun için bu yenedünya düzeni gerçekten daha kavramsal düzeyde kalır; madem gerçek ya da düş çok önem taşımıyor, hiçbir kopuş, hiçbir çatışma orada etkili olamaz; “her şey her şeye dönüşebilir”; şiirsel evren değişim, dönüşümlerin evrenidir, o halde kuşun ya da bulutun insanla birlikte olması, gökyüzü ile yeryüzünün kendisini oluşturan bütün öğelerle, biçimlerle ve renklerle birleşmesi hiç de şaşırtıcı değildir. O zaman her tür mesafe ve doğa kavramını da yok etmek gerekir: Bu derin sempati, varlıkla nesnelere arasındaki bu birleşme, kaynaşma aşağıdaki parçada şöyle dile getirilir:

Uzaklık yoktur, kuşla, bulutla insan arasında, uzaklık yoktur insanın imgeleriyle gördüğü şey arasında, gerçek şeylerin doğasıyla düşsel şeylerin doğası arasında. Hepsinin değeri birbirine eşittir. Madde, hareket, gereksinim, arzu birbirinden ayrılamaz (s. 945).

Şüphesiz, bu oldukça yeni algının kökeninde “her şeyi görmek, her şeyi anlamak ve her şeyi söylemek” kaygısı bulunmaktadır; görme olayı sonsuza kadar değişebilir ve her şeyden önce şair, bakışın dahili ve harici çift yönlü bir

perspektifin etkisi altında kaldığı bir görsel pozisyonudur: Bir nesneyi bin türlü görme ve betimleme olanağı vardır, aşkı, sevincini ve ıstırabını bin türlü söyleme, hayat ağacının bir dalını kırmaksızın bin türlü anlaşma şekli vardır (s. 1133).

O halde her şeyin “arı bir görme yeteneğine”, insan deneyiminde her şeyi içinde barındıran bu ilk eyleme indirildiği bu evrende inanılmazlık diye bir şey yoktur. Bu varlığa özgü temel bir dinamiktir. Böylece yaratılmış yeni somut ve görsel gerçeklikler insanın iç benini evren ve doğa arasında yeni bir duygu karmaşası oluşturur. İnsanın dünya ile iç benini yaşanan ya da algılanan dünya ile ilişkilerinin bu yeniden değer biçmede, varlığa özgü bu temel dinamizmle yüreklenen Eluard, zamanın, uzamın ve saplantılı özgür kılma görüşünün çağırıcı bir simgesi olan ağırlığın zorlayıcı sınırlarını yok eder. Bir kez yok edilmiş her tür akılcı ve uzlaşım sal yapıda, şair gittikçe duygularının anlayabileceği düzeyde olan değişimler evreniyle uyum içinde yaşar. Öyle ki, sözcüklerin tüm soyut ve somut anlamı, değeri mükemmel bir uyum içinde bir araya gelir. Böylece zihin ilişkileri, incelikleri ve yeni ifadeleri kavrar: Her şey başlangıçtaki ve ilksel büyüsunü bu oldukça geniş görüşte yeniden bulur: Her şeyin benim için duyarlı, gerçek ve yararlı olmasını istiyorum, zira yalnızca buradan hareketle varlığımı kavriyorum der (s. 940).

Kendine göre yönlendirilmiş ve şekillendirilmiş bu ideal varlık, en küçüğünden en büyüğüne evrenin bütün bileşenlerinin sonsuza kadar hep uyum içinde var olmasını arzular. İnsan gerçekliğine gelince, o yalnızca bu bileşenlerle olan daimi ilişkisi içerisinde kavranabilir. Bu gerçeklik mutlak ve nesnel yalnızca bunun varlığı ve var olmasıyla anlam, değer ve bütünlük kazanır. Bu nesnel gerçekliği yok eder ve çok ince bir biçimde kendi bütünlüğü içerisinde kavranan evrenin bin türlü karmaşasını en ufak incelikleriyle ortaya koyar. Böylece varlığın farklı kategorileriyle ilişki içerisine girme imkânı yakalayan, daima merkezde, olayların tam ortasında olan Eluard insanı, daima birlik ve uyum içerisinde yaşar:

Eluard’ın her eseri, varlığın ve aynanın büyüme imgelerinin çoğunlukla işaret ettiği gibi üstü kapalı bir biçimde bu heryerdelik, aynı anda her yerde hazır olma durumunu çağırır. Dünyanın öğelerinin varlıkla aralarında bir benzeşimi olduğunu belirleyen Eluard’a özgü varoluşun dinamiği doğal olarak bu dünyanın nesnel biribirleriyle bütüncül bir içtenlik ilişkisi içerisinde ortaya koyar (Bergez, 1974).

Bu çoklu ilişki daima insanın, geçmişte, şu anda olduğu ve gelecekte olacağı durumuna bağlıdır; Eluard sevdiği kadına “bütün dünya senin pak gözlerine bağlı” dediği zaman, gerçekte insanı, tıpkı gezegenlerin güneşin etrafında dönmesi gibi her şeyin etrafında döndüğü sevginin kişiliğinde yüceltmektedir. Bu doğrudur, gerçekten de hiçbir şeyden uzakta değildir. Ne kuş, ne bulut insana uzaktır, ne de insanın gördükleriyle düşledikleri. Zira birinden diğerine uzatılacak bir el, atılacak bir adım ve bir bakış onları hemen birbirine bağlar. O zaman her şey ulaşılabilir olur. Bu asıl benimizin boyutudur, bir uzanma davranışı, doğrudan, samimi ve sürekli bir uzanış. Bununla birlikte burada asıl

M. Sivri, Paul Eluard Şiirinin Derinlikleri İnsana ve Yaşama Olan Sonsuz Güven

mutlak olan, her şeyi değiştirip dönüştürme yeteneğine sahip olan insandır. Varlık sayesinde her şey oturur, kök salar ve her şeyin içine girer; Eluard insan sözcüğüne türünün sınırlarını aşan çok geniş bir anlam yükler; bu belirleme anlamını en somut bu dizelerde bulur:

Bir insan olsa

Kim olursa olsun

Ben ya da sen

Yoksa hiçbir şey olmasa (Eluard, 1968, s. 1068).

Eğer insanın varlığı temel kabul ediliyorsa, buradan sanki insanın kanıtının çoğalma kuralı olduğunu çıkarıyoruz. Eluard'ın varlığı yayılmadır, hiçbir sınır tanımaz. Büyüleyici varlığı evrenin her noktasında, her an, her yerde sonsuz kere bir ideal tutumla yeniden var olur. Her şeyle ve herkesle özdeşleşerek böylece evrene kendi bütünselliğini, mükemmelliğini verir: Çocuğum ben, insanım, hem kız hem oğlanım, hem bir hazineyim, hem beş para etmez biriyim; türküler söyleyen, büyüleyen bir günüm, doğuşum, tohumum, görüntüyüm. Dengeyi sağlayan ağırlık bende, insanım, yani, her şeyim. Değerim neyse onu istiyorum. Bu değer beni insan kılıyor (s. 602).

Buna karşın, buradan hareketle Eluard'ın, gerçeği değiştirerek, gerçekdışı ve gizemli boş düşlemlerle oluşturulmuş bir evrende yaşadığını da hiçbir şekilde söyleyemeyiz; tam tersine, onun çabası “varlığın el değmemiş, ilk bakir ve büyüleyici haline” yeniden ulaşmaktır (Carrouges, 1945, s. 51). O kendini bu “insanın dönüşümüne” adanmıştır. Asıl olan bu iki temel olay, “görünüşlerin değişim-dönüşümü” ve “hayatın değişim-dönüşümü”, görüldüğü gibi birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Mesafe yoktur, aralarında bir ayırım söz konusu değildir. Var olmanın aynı yasalarına uyarlar, öyle ki birbirleriyle özdeşleşir ve birbirlerinde yok olurlar. İnsan, bu ayrıcalıklı varlık, kendi varlığımızın öğelerinde ve diğer varlıklarda kendini görür. Onların niteliklerine benzer; kuşun çevikliği, camın saydamlığı ve ateşin aydınlığı hep birbirini çağrıştıran, farklı doğal görüntüler altında birbirini keşfeden şeylerdir:

Görülen hiçbir şey var değil,

Kuş rüzgârla karıştı

Gökyüzü kendi hakikatiyle

İnsan kendi gerçeğiyle (Eluard, 1968, s. 195).

Son derece zengin imgelemi sayesinde Eluard, varlığın ve insanın bu şaşırtıcı değişim ve dönüşümüne iştirak eder. İnsan her zaman, hiçbir vakit efendisi olmadığı bir varlığın bayağılığına kendisini mahkûm eden zincirleri koparma gücüne sahiptir. Kendi varlığının iç dinamiğiyle, durmaksızın yücelttiği varlıkların ve nesnelerin özünde baş döndürücü bir değişim yaşatır. Her şey birbirinin içindedir, her şey ayı özden gelir: Bir balıkta bir manzara, bir otomobilde bir balık, bir ayakkabıda menekşeler, bir şişede bir kadın, bir atta iki kadın (s. 844).

M. Sivri, Paul Eluard Şiirinin Derinlikleri İnsana ve Yaşama Olan Sonsuz Güven

Eluard, “insanın kendi gerçekliğini ve kimliğini kavradığı, yüz yüze kaldığı bu yeni gerçeklikte, yani dünyanın birliği-teklığı konusunda artık insan bilinçlenmelidir yoksa başkaları için yalnızca bir ölü, bir taş ya da bir gübreden farksızdır” der. O halde kaçınılmaz olan şudur ki; her şeyin sıkı sıkıya birbirine bağlı olduğu bu dünya tek bir yaşam hareketiyle ve tek bir tutarlı görüntüyle canlanmış tek bir vücuttur. Georges Poulet şairin bu görüşünü şu şekilde destekler:

Zamanla kendisinin benzerliği, sonsuzlukta kendisi olmayan her şeye kendisinin benzerliği, zamanda ve uzamda her yerde nasıl mümkün olur hiçbir zaman mutluluğu yakalayamamak? Her şey yüzü aynı değil mi orada? Söylendiği gibi şair, gölgesiz bir mutluluk yaşamak için yoklukları, benzemezlikleri, kararsızlıkları eleyerek kendine bir çeki düzen verdi. Şaşırtıcı olan şu ki, mutluluk özel dar bir alana, mutlu bir adaya yakın değildir ve ama şair onu bütün dünyaya hâkim kılmıştır (Poulet, 1964, s. 132).

Bu alışıldık, bildik, akılcı algıyı tamamen yeni bakış açısıyla yerle bir eden, insanın evrenle olan bu özel bağını, her şeyin her şeye dönüşebilirliğini göstermeye çalışan Eluard’ın şiirinin, özünde insanın ve yaşamın bir övgüsü olduğu görülür. Bu şiir tamamıyla insana ve yaşama adanmış bir şiirdir. Mutluluğun, yaşama sevincinin, sevginin ve görmenin şiiridir. Onda insan ve evren her daim uzlaşım içindedir. Onun şiirlerinde varlık, 16. yüzyılda yaşamış büyük hümanistlerdeki ve 18. yüzyıl aydınlanmacı düşünürlerindeki aynı insani kalitelere sahiptir. Özellikle de Jean Jacques Rousseau’nun insana yüklediği orijinal ve ilkel saflık, duruluk, iyilik onda oldukça yoğun olarak işlenir. Varlığın saflığının keşfedilmesi ve yeryüzüne müthiş bir aşkla bağlı oluşu ve onunla bütünleşmesi Eluard şiirinin temel erdemidir.

Eluard, ilk gençlik yıllarından ömrünün sonuna kadar insana ve onun kökensel olarak mutlak iyiliğine, sonsuz olarak gördüğü olanaklarına ve kaynaklarına, bu din dışı yaşama duyduğu koşulsuz güveni hiçbir zaman dile getirmekten vazgeçmez. Şair, yaşamın her şeye egemen olması, gökyüzünün yaşamı kucaklaması ve daima yeni bir aşk yıldızının her seferinde başka başka yerlerde doğması için tüm ömrü boyunca uğraşır. En mutsuz zamanlarında bile, insana ve yaşama olan inancı ve güvenci, özgürlük ve adalet tutkusunda olduğu gibi şiddetinden hiçbir şey yitirmez. Aşka gelince, bu “yeniden-yararı”nın temel kuralıdır ve onun değiştirme, dönüştürme güçlerinden son derece emindir. Yaratıcı güç olarak aşk, dostluk, kardeşlik, iyilik ve yaşamın “Doğal akışı”nın sağlam dayanışması gibi diğer insani erdemleriyle işbirliği içerisinde. Tam da bu noktada, bu “ben”den “öteki”ne geçiş, “bir”den “birçok”a geçiş, Eluard’a has geçişimin tüm karakteristiği olarak ortaya çıkar: “Yalnızca “ben”im olduğum yerde insanları görüyorum” (Eluard, 1968, s. 1035) diyen Eluard’a göre gücün ve kalabalıklığın simgesi olan insanoğlunun verimliliğini şu dizeler çok net dile getirir; “Bir insan bir insan daha bir halk, bir halk bir halk daha insanlık” tır (s. 944). Eluard’da inkâr edilemeyecek bir gerçeklik varsa o da “ben” in bir “başkası” olduğudur. Ona göre, bu “başkası” da evrenseldir.

Eluard'a göre "şiiir bulaşıcıdır;

Şiir yaşamın içindedir, yaşamın hizmetindedir. Şiir dilin anahtarı olacaktır. Şiir yaşanan gerçekliği amaç edinmelidir. Ozan toplumun bütün bireylerinden daha yararlı olmalıdır. Şiir olağandışı bir durum değildir, insan zekâsından kaynaklanan doğal bir davranış biçimidir. Her insan, her an, ozan ve düşünür değil midir? (1997, ss. 14-15).

Eluard bu satırlarda yine insanı ve onun imgelemine, yeteneğini yüceltir. Özgür ve bilinçli olmanın kolay olmadığını altını sürekli kalın çizgilerle çizen Eluard, her fırsatta insanın kendi değerinin bilincine varmasının ne kadar önemli olduğuna vurgu yapar. Bedel ödmeden ve emek vermeden özgür olunamayacağını, insanı yine insanın kendisinin kurtaracağını göz önüne serer şöyle ki:

Kendimize inanmaya hakkımız vardı, çok pahalıya ödedik bunu: Yıkıntılarla, çirkefle, kanla, cesaretle, sözlerle, sessizlikle ödedik. Köleleştirdiler bizleri, kendi kendimizin efendisi olabilecek bizleri. Aç bıraktılar bizi, kendi ekmeğimizi kendimiz üretirken. Küfrettiler bize, küfürün ne demek olduğunu bile bilmeyen bizlere. Utandırdılar bizi, oysa en onurlular bizlerdik. Hapse attılar bizi, işkence ettiler, astılar, kurşuna dizdiler, boynumuzu vurdular, kafamızı giyotinle kestiler. Çünkü onursuz olmak, köle olmak, aptal yerine konmak, cahil kalmak istemiyorduk... Yumruk yemiş dudağın üzerinde bir güç vardır: bize yumruk atanlara hayır demenin gücü. Bizim silahımız, yaşamımızdır. Eğilen alnın üstüne ışık doğar. Çalışan elin altında şafak ışıldar, kor gibi kızarır ve öğleyi hazırlar. Biz konuşurken, herkes adına konuşuruz. Eğer istersek, mucizeler yaratırız... Zincirlerimizden başka kaybedecek neyimiz kaldı? (Eluard, 1987, ss. 32-36).

Her fırsatta insana olan sonsuz inancını ve güvenini şiirleri aracılığıyla dile getiren Paul Eluard için aşk, insan aşkı özgürlüğün kapısını açan anahtardır ve hayatın anlamıdır (Eluard, 1984, ss. 69-85). "Onun (Eluard) için her şey bir başkasının (sen), kendisine bakan, kendisinin baktığı küçük, değerli bir yüzün ortaya çıkmasıyla başlar: bu karşılıklı bakış dünyayı aydınlatmaya, şairde bitimsiz bir duyum gücü yaratmaya yeterlidir" (Richard, 1964, s. 105).

Kemal Özmene göre de;

Eluard'ın şiirinin temel ögesi, temel öznesi bu küçük *sen* sözcüğüdür. Eluard tüm felsefesini, tüm dünyayı *sen*'in içine doldurmuştur. Gözleri dünyaya *sen*'e bakmakla açılmakta ve *sen* aşama aşama tüm evreni doldurmaktadır. *Sen*, Eluard'ın güneşidir; yaşama gücü ve varlık nedenidir (1997, s. 101).

Eluard'ın şiirinde, temel olarak ışık-ışksızlık, görmek-körlük, var olmak-yok olmak, renk-renksizlik, dönüşümsel olarak düşsel-gerçek evren ilişkisi, insan ve doğa sevgisi ve tahribi, dünyayı ve yaşamı anlamlı-anlamsız kılma çabası, paylaşım-bencilik, üretme-sömürme, özgürlük-tutsaklık, bilinç- bilinçsizlik, eylem-eylemsizlik, durağanlık-hareketlilik, sabitlik-değişkenlik, inanç-inançsızlık, bu dünya-öte dünya vb. gibi birkaç diyalektik yaklaşım belirgin bir şekilde kendini hissettirir. Paul Eluard, yaşamı boyu asla mücadeleden bıkmayan ve bu ruhu öne çıkaran bir direniş ve sevgi insanıdır. Bunun diğer bir ifadesi, kargaşanın, mücadelenin ya da savaşımın olduğu yerde zıtlığın olmasıdır. Çünkü mücadele pozitif ve negatif iki kutuptan oluşur. Bunlar aynı

M. Sivri, Paul Eluard Şiirinin Derinlikleri İnsana ve Yaşama Olan Sonsuz Güven

zamanda, değişimin, dönüşümün, yaşama direnme gücünün temsilidirler. Pozitiflik direnç, negatiflik de kırılma noktasıdır. Biri ötekini çağırır. Biri ötekinin varlık nedenidir. Her şey kendi zıddından doğar, zıddını içinde barındırır. Bu nedenle hayata ve insana bakışının temelinde hep bu görüş hâkimdir. Son söz olarak, Kemal Özmen'in çevirisiyle, yaşam felsefesinin temelini oluşturan kadının (sen, bir başkasının varlığı) Eluard için ne anlama geldiğini bir kez daha idrak ederiz:

Sen kalkınca dalgalanır su
Sen yatınca durulup ışıldar su
Sen uçurumlarından çevrilen su
Sen kök salan topraksın
Üstünde her şeyin yerleşip kurulduğu
Sessizlik kabarcıkları çıkarırsın gürültüler çölünde
Gece şarkıları söylersin gökkuşağının renklerinde
Sen varsın her yerde yok olur tüm yollar seninle
Sen kurban edersin zamanı
Doğayı çoğaltırken kaplayan
O şaşmaz alevin sonsuz gençliğine
Kadın sen hep aynı varlığı getirirsin dünyaya
Kendini
Benzeyişsin sen (Özmen, 1997, s. 101).

KAYNAKÇA

- Bergez, D. (1974). *Eluard ou le rayonnement de l'être*. Paris: Éditions Champ Vallon.
- Carrouges, M. (1945). *Eluard et Claudel 'La symbolique d'Eluard'*. Paris: Éditions du Seuil.
- Castex, P.- G. Surer, P. (1967). *Manuel des Études Littéraires Françaises, XXe Siècle*. Paris: Librairie Hachette.
- Eluard, P. (1968). *Oeuvres Complètes II Volumes*. Paris: Éditions Gallimard, Pléiade.
- (1976). *Paul Eluard Şiirler*. (Çev. Sait Maden). Ankara: Yeni Ankara Yayınevi.
- (1984). *Ozan ve Gölgesi*. (Çev. Özdemir İnce). İstanbul: Adam Yayınları.
- (1993). *Şiirler Paul Eluard*. (Çev. Sait Maden). İstanbul: Cem Yayınları.
- (1997). *Şiirin Dolambaçlı Yolları*. (Çev. Sevim Akten). İstanbul: Telos Yayıncılık.

- Özmen, K. (1997). “Eluard’ın Bir Şiiri Üzerine”. *Frankofoni*, 9, 101–106.
- Poulet, G. (1964). *Études sur le temps humain III ‘Eluard’*, 128-160. France: Éditions du Rocher.
- Richard, J. P. (1964). *Onze études sur la poésie moderne*. Paris: Editions de Seuil.
- Sivri, M. (1999). *La Rupture et La Continuité Dans La Poésie de Paul Eluard*”. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sivri, M. (Şubat, 2008). *Paul Eluard ve Nazım Hikmet’te Renklerin Dili Şiirde Renkler Açısından Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*. Ankara: Kanguru Yayınları.

DEPTH OF THE POETRY OF PAUL ELUARD: ETERNAL BELIEF IN HUMAN AND LIFE

Abstract: In this study, we aim to analyze the depth of French surrealist poet Paul Eluard’s poetry experience, and in frame of thematic method we try to reveal that that Eluard’s poetry is based on a deep philosophy contrary to its plain discourse and that it has a unique path rooted in both the historical conditions of the era and the poet’s private life. As we go deep into the internal structure of Eluard’s poetry, we see that it is based on an interesting dialectical basis in the context of “disengagement” and “continuity”. In this process of mutual change, the transformation and formation of the being has not “linear” but “circular” process. However, in this association of opposites, what really matters in Eluard is the “natural flow” which can be defined as healthy, entitative, natural and harmonic flow of life and the being freed from any kind of interference. The primary fact, which is the main law of the unity of the being, is then philosophical that exposes all levels of being before everything, in other words it is ontological. Problematic relation of the being in formation world is a main subject in Eluard’s poetry. Thus, Eluard is in favor of keeping all communication channels open, yet it is a sign of integrity of the being which is a part of everything. According to Eluard, the process of reconstitution or reconstruction in consistent integrity is the only and eternal reason of existence, more precisely human existence. In this sense Eluard has an endless faith in humanity. Every other thing that is comprehended and created by human consciousness is nourished by the same vein and human- with his flesh and blood- originates from the same substance with the world itself.

Keywords: Paul Eluard, Being, Ontology, Natural Flow, Surrealist Poetry.